

ความเห็นส่วนตัว
ของ นายนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๔/๒๕๖๘

เรื่องพิจารณาที่ ๖/๒๕๖๘

วันที่ ๘ เดือน กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘

ระหว่าง { ศาลจังหวัดชัยบุรี ผู้ร้อง
- ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรคสอง บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้”

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ บัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน”

ข้อโต้แย้งของจำเลยที่ว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดให้หญิงที่จดทะเบียนสมรสกับชายแล้วได้รับอนุญาตให้ใช้นามสกุลของสามี เมื่อหย่าขาดจากสามีต้องกลับไปใช้นามสกุลเดิมนั้น

๗๐

เป็นการจำกัดเสรีภาพของฝ่ายหญิง ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเรื่องความเสมอภาคของบุคคล ไม่เป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ ที่วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น ชัดหรือแย้งต่อหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ หรือไม่ นั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยให้ทุกคนมีความเสมอภาคในกฎหมายซึ่งถือเป็นหลักความเสมอภาค โดยเฉพาะการรับรองสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอันทำให้เกิดความไม่เสมอภาคแก่บุคคล หลักความเสมอภาคถือเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่รัฐต้องผูกพันตนต่อหลักความเสมอภาคไม่กระทำการใดหรือตรากฎหมายขึ้นเพื่อให้มีการใช้อำนาจอย่างอำเออใจ โดยหลักความเสมอภาคไม่ได้บังคับให้รัฐต้องปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนและในทุกกรณีอย่างเดียวกัน ตรงกันข้ามกลับบังคับให้ต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญแตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน เฉพาะแต่บุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญเท่านั้นที่องค์กรต่าง ๆ ของรัฐจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นอย่างเดียวกัน การใช้ชื่อสกุลเป็นมาตรการของรัฐที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเพื่อแสดงถึงแหล่งกำเนิดว่ามาจากวงศ์ตระกูลใดอันเป็นการแสดงเผ่าพันธุ์ เพื่อเกลาเหล่ากอของบุคคลแล้วยังเป็นการสนับสนุนสถาบันครอบครัวโดยให้สิทธิคู่สมรสในการใช้สกุลของกันและกันได้เพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันตามนิตินัย การใช้ชื่อสกุลถือเป็นสิทธิของบุคคลที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกันทุกคน โดยรัฐมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองตามกฎหมายเพื่อมิให้การใช้ชื่อสกุลของของบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่บุคคลอื่นได้ พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดผลทางกฎหมายของการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสภายหลังการสมรสสิ้นสุด โดยวรรคหนึ่งบัญญัติให้กรณีที่มีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน ส่วนวรรคสองบัญญัติให้กรณีเมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตายให้ฝ่ายซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน

การที่พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ บัญญัติให้ผลในทางกฎหมายกรณีการสมรสสิ้นสุดลงทั้งสองกรณีดังกล่าวไว้แตกต่างกัน โดยการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสตามวรรคหนึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงในระหว่างมีชีวิตอยู่ ซึ่งการหย่าานั้น มีทั้งกรณีการหย่าโดยความยินยอมทั้งสองฝ่ายเนื่องจากคู่สมรสหมดสิ้นเยื่อใย ความเส่นหาอาลัยต่อกันแล้วจะบังคับให้จำต้องทนอยู่ด้วยกันต่อไป

ยอมเป็นการไม่สมควร กฎหมายจึงบัญญัติยินยอมให้สามีภริยาหย่าขาดจากกันได้ และการหย่า โดยคำพิพากษาของศาลซึ่งเป็นกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำเอาเหตุฟ้องหย่ามาฟ้องอีกฝ่ายต่อศาล ซึ่งเหตุฟ้องหย่ามาจากความประพฤติหรือลักษณะของอีกฝ่ายที่ถูกฟ้องหย่าซึ่งล้วนแต่เป็นปฏิกิริยา ต่อฝ่ายที่น่าคดีมาฟ้องต่อศาลหรือเป็นปฏิกิริยาต่อการดำรงอยู่ร่วมกันของคู่สมรส ส่วนกรณีศาลพิพากษา ให้เพิกถอนการสมรสนั้น เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลพิจารณาพิพากษาเพิกถอนการสมรส ที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายจากเหตุต่าง ๆ เช่น การสมรสเป็นโมฆียะเนื่องจากสมรสโดยสำคัญผิด ตัวคู่สมรส การสมรสโดยถูกกลฉ้อฉล การสมรสโดยถูกข่มขู่ เห็นได้ว่าการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสดังกล่าวล้วนเกิดจากเหตุที่คู่สมรสไม่อาจใช้ชีวิตสมรสต่อกันได้ อย่างเป็นปกติสุขหรือการคงสถานะการสมรสต่อไปการที่มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้เมื่อการสมรส สิ้นสุดลงด้วยเหตุดังกล่าว ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน เนื่องจากสิทธิ การใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองภายหลังการสมรสตามบทบัญญัติมาตรา ๑๒ ที่บัญญัติ ให้คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน โดยการตกลงกันดังกล่าวจะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างสมรสก็ได้ และคู่สมรสจะตกลง เปลี่ยนแปลงข้อตกลงนั้นภายหลังก็ได้ ซึ่งเป็นการให้สิทธิคู่สมรสเลือกที่จะใช้ชื่อสกุลของตนหรือ ของคู่สมรสก็ได้ และได้กำหนดเงื่อนไขและเวลาไว้อย่างชัดเจนว่าหากเลือกที่จะใช้นามสกุลของคู่สมรสแล้ว จะใช้ได้เฉพาะระหว่างสมรสเท่านั้น ซึ่งสิทธิการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสเป็นสิทธิที่กฎหมายบัญญัติรับรอง มิใช่เป็นสิทธิที่ได้มาโดยการเกิด เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยเหตุดังกล่าว นิติสัมพันธ์และสิทธิต่าง ๆ ที่เกิดจากการสมรสซึ่งรวมถึงสิทธิการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสอีกฝ่ายควรสิ้นสุดลงด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ การที่มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้กรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน การสมรส ให้ฝ่ายที่ใช้ชื่อสกุลคู่สมรสอีกฝ่ายกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตนจึงมีความเหมาะสมและสอดคล้อง กับบทบัญญัติมาตรา ๑๒ และเป็นการป้องกันความสับสนการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสที่การสมรสสิ้นสุดลง ด้วยเหตุดังกล่าว เพื่อให้การใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสภายหลังการสมรสสิ้นสุดลงเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย มิได้ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแต่อย่างใด ส่วนกรณีบทบัญญัติมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้แตกต่าง กับวรรคสองที่บัญญัติให้กรณีเมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ให้ฝ่ายซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของ อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตนนั้น เนื่องจากการตายเป็นการสิ้นสุดการสมรสที่ไม่ได้เกิดจากการแสดงเจตนาของคู่สมรส แตกต่างจากการสมรส ที่สิ้นสุดลงโดยการหย่าซึ่งเป็นกรณีที่คู่สมรสยุติความสัมพันธ์ด้วยความสมัครใจ หรือกรณีศาลพิพากษา ให้หย่ากันหรือให้เพิกถอนการสมรสเพราะเหตุตามกฎหมายที่ให้การสมรสสิ้นสุดลง การให้สิทธิคู่สมรส

ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายที่ตายไปก็แต่เฉพาะระหว่างที่ยังไม่สมรสใหม่เท่านั้น หากสมรสใหม่แล้วยอมแสดงให้เห็นว่าไม่ประสงค์จะผูกพันกับชื่อสกุลเดิมของคู่สมรสฝ่ายที่ตายไป จึงมีความชอบธรรมที่กฎหมายบัญญัติให้ฝ่ายที่มีชีวิตอยู่กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน เห็นได้ว่า เหตุแห่งการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสตามมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ก็กับการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตายตามวรรคสอง มีความแตกต่างอันเป็นสาระสำคัญจึงต้องปฏิบัติต่อบุคคลในสองกรณีให้แตกต่างกัน การที่บทบัญญัติมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ผลในทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการใช้ชื่อสกุลภายหลังการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสให้แตกต่างจากกรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลแต่อย่างใด ดังนั้น พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองทางกฎหมายระหว่างสามีและภริยาเท่าเทียมกัน ส่งผลให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศ ไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

(นายมนต์ล เทพพิทักษ์)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ